

A GYULAI VÁRMEGYEHÁZA EGYKORI ARCKÉPCSARNOKA

– Merényi-Metzger Gábor –

Napjainkra több magyarországi (Csanád, Fejér, Tolna) és volt magyarországi (Arad) megye – részben vagy egészben – feldolgozta már arcképcsarnokának vagy más néven hivatalnoki ősgalériájának a történetét.¹ Békés megyével kapcsolatban azonban még nem született ilyen típusú összefoglaló munka. A témát valamilyen szinten érintő tanulmány is mindössze csak néhány látott eddig napvilágot.² Így – e hiányt pótolandó – az alábbi írás Békés vármegye egykori arcképcsarnokának – amely a gyulai vármegyeiháza közgyűlési termében volt elhelyezve – a történetét szeretné ismertetni.

A vármegyei arcképcsarnokok évszázadok alatt – a XVIII. és a XX. század között – alakultak ki. Az e gyűjteményt alkotó festmények – melyek általában a megyei adminisztráció vezetőit, a főispánokat és az alispánokat, valamint az országos politikában szerepet játszó nagyjainkat, illetve az uralkodóház tagjait ábrázolták – rendszerint a vármegyei székház dísztermében voltak kiállítva. Így volt ez Békés vármegye gyulai székházának esetében is.

A gyulai vármegyeiháza történeti vázlata

A XVIII. század elején újjáalakult Békés vármegyének évtizedekig nem volt állandó székhelye és így székháza sem. A nemesi közgyűléseket hol Békésen, hol Gyulán, hol pedig Szeghalmon tartották. A székhelykérdés végül 1732-ben, Gyula javára dőlt el, ahol a vármegye céljaira – közgyűlés tartása, pénztár, levéltár, börtön – a középkori téglavárat vették birtokukba. Ezen állapoton változtatandó, 1776. április 18-án Békés vármegye Nemesi Közgyűlése határozatot mondott ki egy Gyulán felépítendő megyeháza tervének az elkészítéséről. A terveket 1783-ban fogadták el, majd a következő évben, 1784-ben – az újjvárosi városháza és az uradalmi lovászház helyén – meg is kezdték az építési munkálatokat. 1786-ban azonban – mivel II. József közigazgatási reformja során Békés vármegyét Csanáddal és Csongráddal egyesítették, és székhelyét Szegvárra helyezték át – az építkezés leállt,

¹ ERDŐS-KELEMEN-VITEK 2002. passim.; HALMÁGYI 1997. 16–19; HALMÁGYI 2001. passim.; LABÁDI 1996. passim.; LANEVSCHI 2003. passim.; LOVAS 1999. 413–452.

² HÉJJA 2002. 45–48; MERÉNYI-METZGER 2000. 110–117; MERÉNYI-METZGER 2005. 48–55.

és a félig kész épületet nyilvános árverésen eladták Kostyán Imre gyulai postames-
ternek. 1790. május 1-jén – miután a vármegye visszanyerte az önállóságát, és az
épületet is visszavásárolták – Békés vármegye Nemesi Közgyűlése határozatot
mondott ki az építkezés folytatásáról. A barokk stílusú vármegyeháza épületét végül
1793-ban, Linzbauer János nagyváradi építőmester fejezte be.

Több mint 80 esztendővel később, 1874. május 4-én Békés vármegye Tör-
vényhatósági Bizottsága elhatározta, hogy a vármegyeházát kibővíteti. Ennek meg-
valósítására – a kiírt pályázat elnyerése után – Lederer Ede gyulai városi mérnököt
kérték fel. Az ő tervei alapján, 1876-ban – Halmai Andor aradi építőmester vezeté-
sével – hozzáfogtak az emeleti rész és az oldalszárny átépítéséhez. Az új várme-
gyeháza ünnepélyes átadására egy év múlva, 1877 decemberében került sor.

A XIX. század végén a vármegyeházát további oldalszárnyakkal nagyobbítot-
ták meg, és több belső átépítési munkát is elvégeztek rajta. Ilyen volt például a
közgyűlési terem kazettás mennyezetűvé való átalakítása. 1927-ben – Gerlóczy Ge-
deon tervei alapján – az épület keleti oldalszárnyát bővítették ki és helyezték el
benn az Állami Építészeti Hivatalt, valamint ennek az emeletén az alispáni lakást.
1950-ben – amikor Békéscsaba lett a megye új székhelye – a gyulai vármegyeháza
épületét a városi adminisztráció foglalta el, melynek jogutódja, Gyula Város Pol-
gármesteri Hivatala azt a mai napig is birtokolja.³

Békés vármegye arcképcsarnoka

A gyulai vármegyeháza arcképcsarnokának első hiteles említésével 1808.
március 14-én találkozhatunk. Békés vármegye Nemesi Közgyűlésének jegyző-
könyvében található bejegyzés szerint ugyanis ekkor kérték fel a vármegye rendjei
jelenlegi és egyik volt főispánjukat – Horváth Zsigmondot és Lovász Zsigmondot –,
„*hogy írott képeikkel ajándékozzák meg a megyét*”, mivel szeretnék „*Eő Excelen-
tiájok eránt viseltető buzgó tisztelet és szeretetnek állandó mutattványával kívánván
fel ékesíteni a Gyűlések Házát*”.⁴

A fenti kérés ettől az évtől kezdődően újra és újra megjelenik a közgyűlési
jegyzőkönyvekben. Ez a folyamat lényegében a XIX. század közepéig tart, mely
időtől kezdve a vármegye általában már nem kéri főispánjait, hanem ő maga festeti
meg azok arcképeit. Ezen portrékat rendszerint a székház közgyűlési termében –
vagy más néven nagy-, illetve dísztermében – függesztették ki. De akadt arra is
példa, hogy az ún. kisterembe – amely a közgyűlési terem közvetlen szomszédsá-
gában volt – szántak egy-egy portrét.

³ A gyulai vármegyeháza történetéről lásd CZEGLÉDI 1996. 58–59; D. NAGY 2000. 1; KARÁ-
CSONYI 1896. 353–356; SCHERER 1938. I. 298–299, II. 207–208; SISA 1981. 237.

⁴ BML IV. A. I. a. 34. kötet. 371/1808.

Békés vármegye székházában azonban nem csupán a főispánok, hanem más személyek festményei is ki voltak függesztve. Így megtalálhatók voltak az uralkodócsalád néhány tagjának, hazánk nagy államférfiainak, valamint Békés vármegye más, jelesebb személyiségeinek a képmásai is.

A XIX. század második felétől kezdődően a portrék beszerzése még nagyobb hangsúlyt kapott. Rendszerint a főispán vagy az államférfi elhunytának alkalmából határozta el a vármegye, hogy megfesteti az adott személy arcképét. A portré elkészülte után pedig ünnepélyes külsőségek között, emlékbeszéd elmondása – melyeket volt, hogy ki is nyomtattak – és általában díszközgyűlés keretében leplezték le őket.

Sajnálatos módon eddig nem került elő olyan dokumentum, amely tartalmazná azoknak az arcképeknek a teljes listáját, amelyek egykor a gyulai vármegyeházán megtalálhatóak voltak. Mindössze egy korai, 1877-ben készített összeírást ismerünk, amelyben – a gyulai székház átépítésének, kibővítésének kapcsán – a festmények kereteinek újraaranyozását rendelték el. Az 1877. augusztus 29-én kelt iratból megtudhatjuk, hogy ekkor 12 személynek, „*B. Harruker János György Fő Ispány, B. Harruker Ferenc Fő Ispány, Gr. Károlyi József Fő Ispány, B. Orczi József Administrator, Lovászy Zsigmond Fő Ispány, Horvát Zsigmond Fő Ispány, B. Bedekovics Ferenc Fő Ispány, Lánczy József Fő Ispány, Gr. Károlyi György Fő Ispány, Bárány Wenkheim Béla Fő Ispány, Gr. Batyányi Lajos, Tomcsányi József Fő Ispány*”-nak bizonyosan volt portréja a gyulai vármegyeházán.⁵

Az új székház ünnepélyes felavatására 1877. december 28-án került sor, mely alkalommal tartott beszédében Jancsovics Pál alispán megemlítette, hogy „*a jelenlegi ünnepélyes jelentőségű közgyűlés színhelyéül szolgáló díszterem ékesítésére beszerzett díszes és művészettel kivitt arcképek rövid ismertetésére tér át*”.⁶ Sajnálatos azonban, hogy ennek az ismertetésnek a szövege nem maradt fent. (Még a korabeli újságok – a Gyulán megjelenő Békési Lapok és a Békéscsabán megjelenő Békésmegyei Közlöny – sem közölték.) Az bizonyosnak tűnik azonban, hogy a fentebb említett – 1877. augusztus 29-én készült – összeírásban szereplő 12 személy mellett ekkor már megvolt az I. Ferenc József királyról festett új arckép, de nagy valószínűséggel ekkor mutatták be a Tomcsányi József főispánról és Deák Ferencről időközben elkészült portrékat is.

1878. május 13-án Göndöcs Benedek gyulai apátplébános a Békésvármegyei Régészeti és Mívelődéstörténelmi Társulat ünnepi közgyűlésének a megnyitásakor – melynek színhelye a vármegye díszterme volt – a következőket mondta a vármegye főispánjairól: „*a tanácskozási nagy és kis termében arcképeik által óhajta megőrizni és tiszteletre méltó emlékül a késő utókornak is átadni azon jeleseinket*”.⁷ Ugyancsak megemlékezett arról is, hogy „*még két nagy hazafi arcképe van itt, kik*

⁵ BML IV. B. 402. b. 197/1877.

⁶ BML IV. B. 402. a. 6. kötet. 359/1877.

⁷ GÖNDÖCS 1878. 184.

nemcsak a mieink, hanem az egész hazáéi és nemzetéi ... az egyik a szabadságért vértanúságot szenvedett miniszterelnök, gr. Batthyány Lajosé ... a másik, kinek szellemi nagysága, tevékenysége nem csak a megyének, de az egész országnak közös kincse volt – s ez: Deák Ferenc".⁸

Ezek szerint 1878-ban a főispánok – és nyilván I. Ferenc József – arcképei mellett mindössze két, gróf Batthyány Lajosról és Deák Ferencről készült festmény volt kifüggesztve a vármegye közgyűlési termében. A következő, több mint fél évszázadban azonban az arcképcsarnok – az újabb főispáni portrék mellett – kiegészült Erzsébet királynénak, Horthy Miklós kormányzónak, Horthy István kormányzóhelyettesnek, Kossuth Lajosnak, gróf Széchenyi Istvánnak, gróf Tisza István miniszterelnöknek, báró Wenckheim László takarékpénztári elnöknek és volt vízszabályozási kormánybiztosnak, Jancsovics Pál és Daimel Sándor alispánoknak a képmásaival.

Nagyon valószínűnek tűnik továbbá, hogy nemcsak I. Ferenc Józsefről – valamint Erzsébet királynéről –, hanem a korábbi uralkodórol is voltak valamikor festmények a gyulai vármegyeházán. A Tolna vármegyei szekszárdi székházban például I. Ferencről és V. Ferdinándról⁹, a Csanád vármegyei makói székházban pedig Mária Teréziáról és V. Ferdinándról¹⁰ készült portrék is függtek a falakon.

Azt, hogy Békés vármegye egykori arcképcsarnoka pontosan hány darab festményből állt, nem tudjuk. Különböző – főleg levéltári – források alapján azonban annyit sikerült megállapítanunk, hogy 1944-ben minimálisan 27 portré volt elhelyezve a gyulai vármegyeháza nagy- és kistermében. Ezt a számot nagyjából alátámasztja a Békés című lap 1932. szeptember 24-ei számának azon közlése, mely szerint a vármegyeháza arcképgyűjteménye három új – Csabai Wágner József: Ambrus Sándor főispán, Vidovszky Béla: Fábry Sándor főispán, Mihálovits Miklós: Daimel Sándor alispán – festménnyel gazdagodott és „*e három legújabb portréval a vármegye tulajdonába lévő arcképek száma 23-ról 26-ra emelkedik*".¹¹ Ha ehhez a 26 képhez hozzáadjuk még az 1940-ben Horthy Miklósról¹² és az 1943-ban Horthy Istvánról¹³ készített portrékat, akkor összesen 28 festményről beszélhetünk. Ez a szám pedig mindössze eggyel több annál, mint ahány képmás létezéséről megbízható levéltári forrásokkal rendelkezünk.

Az arcképeknek a gyulai vármegyeháza közgyűlési termében lévő pontos elhelyezéséről csak igen töredékes információkkal rendelkezünk. Ennek egyik oka, hogy a másfél évszázad alatt a gyűjtemény fokozatosan bővült, kiegészült és ezért a portrék többször is áthelyezésre kerültek, kerülhettek.

⁸ GÖNDÖCS 1878. 185.

⁹ LOVAS 1999. 438–439.

¹⁰ HALMÁGYI 2001. 38.

¹¹ Békés, 1932. 75. sz. 3.

¹² Bvm. Hiv. Lapja, 1940. 56. sz. 1.

¹³ Bvm. Hiv. Lapja, 1943. 56. sz. 1.

Tudjuk például, hogy az önkényuralom időszakában – 1850 és 1851, valamint 1853 és 1860 között – a festmények nem voltak megtalálhatóak a gyulai vármegyeháza közgyűlési termében. Békés vármegye Bizottmányának 1861. január 23-án tartott közgyűlésén Szakál Lajos táblabíró ugyanis *„emlékezetbe hozza, miszerint a megye teremben Békés megye volt főispánjaik arcképei 11 évi száműzetés után érdemllett helyeiket újra elfoglalták”*.¹⁴

Az 1919-es Tanácsköztársaság alatt pedig I. Ferenc József és Erzsébet királyné portréit vették le a falról. E tényről a gróf Tisza István arcképének megfestésére alakult vármegyei bizottság 1923. június 18-án kelt közgyűlési jegyzőkönyvéből szerezhetünk tudomást. A bizottság döntése értelmében ugyanis *„a közgyűlési teremben I. Ferencz József és Erzsébet királynénak a forradalmi időszakban eltávolított, de megőrzött képei régi helyükre visszahelyeztessenek”*.¹⁵ E dokumentumból kiderül továbbá, hogy *„ettől jobbra és balra nyerjen elhelyezést Deák Ferencz a haza bölcse (arcképe a kis teremben meg van) és gróf Tisza István a nemzet vértanúja arcképe”*.¹⁶

Érdemes megemlíteni, hogy a Than Mór által 1877-ben készített Deák-portrénak ez már legalább a harmadik helye volt a vármegyeházán. Dr. Fábry Sándor alispán ugyanis a következőket mondta 1898. október 11-én, a gróf Széchenyi Istvánt és Kossuth Lajost ábrázoló portrék leleplezésekor tartott beszédében: *„e képek egy vonalban s épen Deák Ferencz képe mellett helyeztetek el”*.¹⁷ Így a „haza bölcsének” az arcképe valószínűleg a fentebb említett helyről került valamikor a kisterembe, majd 1923 után onnan vissza a közgyűlési terembe.

Néhány magántulajdonban lévő korabeli fénykép alapján – sajnálatos módon hasonló felvétel sem a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban, sem pedig a gyulai Erkel Ferenc Múzeumban nem található – annyit tudunk még, hogy 1941-ben a közgyűlési terem keleti falának alsó sorát középen I. Ferenc Józsefnek és Erzsébet királynénak az egészalakos képmásai díszítették. Tőlük jobbra a gróf Tisza Istvánról készített ülőalakos festmény, illetve balra – a fényképeken ugyan nemigen látszó, de a fentebb említett 1923-as rendelkezés alapján nagyon is valószínűsíthetően – Deák Ferenc portréja volt kifüggesztve. A terem szemközti, nyugati falának felső sorában középen gróf Batthyány Lajos, illetve tőle jobbra báró Wenckheim Béla és báró Wenckheim László térdképei voltak elhelyezve. Arról, hogy e két utóbbi festmény valóban egymás mellett függött, írott dokumentummal is rendelkezünk. Békés vármegye Törvényhatósági Bizottságának 1881. május 16-án tartott közgyűlése ugyanis kimondta, hogy a báró Wenckheim Lászlót ábrázoló új képmás *„boldogult Báró Wenckheim Béla miniszternek a megyei dísztermét ékesítő arcképe*

¹⁴ BML IV. B. 253. a. 1. kötet. 27/1861.

¹⁵ BML IV. B. 407. b. 5381/1923.

¹⁶ BML IV. B. 407. b. 5381/1923.

¹⁷ BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 626/1898.

baljára helyezteteni határozatott”.¹⁸ Az 1941-ben készült fényképek alapján valószínűsíthető továbbá, hogy báró Wenckheim László portréja alatt Kossuth Lajos, míg gróf Batthyány Lajosé alatt gróf Széchenyi István egészalakos arcképei voltak elhelyezve. (A középső, báró Wenckheim Bélát ábrázoló festmény alatt egy ajtó volt.)

Az arcképcsarnok pusztulása

Halmágyi Pál, a makói József Attila Múzeum igazgatója a következőket írja a vármegyei ősgalériák jelenkori történetéről: *„E képgyűjtemények szerencsésebb megyék esetében javarészt a 20. század végére is együtt maradtak, illetve többékevésbé érintetlenül közgyűjteményekbe (múzeumok, levéltárak) kerültek. Hányatottabb sorsú vidékeken e képek szétszóródtak, elkallódtak, elpusztultak”*.¹⁹

Békés vármegye – sajnálatos módon – ez utóbbi csoportba tartozott, illetve tartozik. A gyulai vármegyeháza arcképcsarnokába tartozó portrék nagy része ma már nem lelhető fel, mivel azok a II. világháború utáni fosztogatások és pusztítások martalékává lettek. 1944 októbere és 1946 decembere között ugyanis a vörös hadsereg megyei katonai parancsnoksága működött a gyulai vármegyeháza épületében, és ez a több mint két év megpecsételte az itt található művészeti értékek sorsát is. Dr. Hraskó Gyula vármegyei főjegyző 1945. október 5-én – a belügyminiszternek – írt jelentéséből arról értesülhetünk, hogy *„a székház felszerelése, a visszamaradt fontos, értékes iratanyag, stb. – minden kérésünk s óvintézkedésünk (levéltár befallazása) dacára – súlyos rongálásokat szenvedett, ill. nagyrészt elpusztult az orosz katonák otléte alatt”*.²⁰

Néhány festmény azonban – a csodával határos módon – átvészelte a szovjet katonák pusztításait, és további sorsukról is rendelkezünk információkkal. 1951. augusztus 30-án ugyanis József Dezső, a gyulai Dolgozók Esti Képzőművészeti Tanfolyamának vezető tanára azzal a kéréssel fordult a Békés megyei Közlevéltár vezetőjéhez, hogy az adja át a gyulai művésztelep számára az egykori vármegyeházáról a levéltár őrizetébe került festményeket. Indokként közölte, hogy *„a közel 7 év óta porosodó, jórészt sérült nagy vásznaknak még mindig vannak használható részei, melyeket elsősorban és legilletékesebben a Tanfolyam festő hallgatói volnának hivatva hasznosítani annyival is inkább, mivel festővásznat beszerezni sem a tanfolyam, sem a hallgatók nem tudnak”*.²¹ Ezek szerint a gyulai vármegyeháza közgyűlési termében kifüggesztett arcképek egy része – valószínűleg az orosz katonák távozása után – az ugyancsak a székházban működő vármegyei levéltár birtokába került.

¹⁸ BML IV. B. 402. a. 10. kötet. 5/1881.

¹⁹ HALMÁGYI 2001. 5.

²⁰ BML XXI. 3. a. 11053/1945.

²¹ BML XXVI. 702. 629/1951.

Dr. Csákabonyi Kálmán, a megyei levéltár vezetője a kérést szeptember 13-án továbbította az illetékes felsőbb szervnek, a Levéltárak Országos Központjának. Levelének mellékletéből kiderül, hogy a levéltár őrizetében 16 darab nagyméretű festmény nélküli keret és 9 darab keret nélküli festmény található. Ez utóbbiak közül három kép Horthy Miklós kormányzóról, egy Horthy István kormányzó-helyettesről, a többi pedig általa nem ismert személyekről készült.²² (A kép nélküli keretek számából következtetni lehet a vármegyei arcképcsarnok egykori nagyságára, de informál minket a festmények elpusztításának, illetve eltulajdonításának a mértékéről is.)

A Levéltárak Országos Központja 1951. szeptember 25-én kelt válaszában elrendelte, hogy – az esetleges átengedés előtt – a levéltárvezető kérje ki az illetékes múzeum véleményét, és az értékeesebb festményeket inkább nekik adja át.²³ Csákabonyi így is tett, és október 8-án levélben kérte fel a gyulai Erkel Ferenc Múzeumot a festmények megvizsgálására.²⁴ A múzeum akkori vezetője, dr. Lükő Gábor október 10-én el is készítette a kért szakvéleményt, melyben megállapította, hogy az „*említett arcképek közül öt darabot találtam muzeális értékűnek. Ezek: 1. Kraft 1819-ből, 2. Orlay 1876-ból, 3. Mihalovics 1931-ből származó művei és két ismeretlen szerzőtől származó arckép*”.²⁵ (A két ismeretlen festőről azóta kiderült, hogy Barabás Miklós és Szamosy Elek!) Ezután, október 13-án Csákabonyi levéltárvezető levélben közölte a Levéltárak Országos Központjával, hogy „*Dr. Lükő Gábor múzeum-vezető személyesen tekintette meg a képeket és 5 kép átadását kérte. A képek Békésvármegye 4 főispánját és 1 alispánját ábrázolják*”.²⁶

A Levéltárak Országos Központjának megbízott vezetője, dr. Borsa Iván végül 1951. október 26-án hozzájárult ahhoz, hogy a levéltár a fentebb említett 5 festményt a múzeumnak, a fennmaradó 4 képet – a Horthy-arcképeket –, valamint az üres képkereteket pedig a gyulai művésztelepnek adja át.²⁷ A felsőbb rendelkezésnek megfelelően november 5-én,²⁸ illetve november 12-én²⁹ az átadások és átvételek meg is történtek.

1951-ben tehát mindössze öt darab arckép – báró Bedekovich Ferencé, Daimel Sándoré, Tomcsányi Józsefé, báró Wenckheim Béláé és báró Wenckheim Lászlóé – került beszállításra a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba, mely festmények

²² BML XXVI. 702. 629/1951.

²³ BML XXVI. 702. 721/1951.

²⁴ EFM Irattár 246/1951.

²⁵ BML XXVI. 702. 766/1951.

²⁶ BML XXVI. 702. 766/1951.

²⁷ BML XXVI. 702. 815/1951.

²⁸ BML XXVI. 702. 842/1951.

²⁹ BML XXVI. 702. 843/1951.

azóta is ennek az intézménynek a tulajdonában vannak.³⁰ Említést érdemel még, hogy a fenti öt portré – néhány más, jeles gyulaiakat ábrázoló (Dobay Ferenc, Göndöcs Benedek, Mogyoróssy János) és különböző helyekről származó arckép társaságában – 2001-ben visszakerült a „régii helyére”, a gyulai városháza dísztermének a falára.³¹

A fentiekén kívül csupán három festmény hollétéről tudunk még bizonyosat. Az első Szemlér Mihály gróf Batthyány Lajost ábrázoló portréja, amely a mai napig is a Békés Megyei Levéltár tulajdonában van.³² (Kérdés, hogy a fenti képről miért nem tett említést dr. Csákabonyi Kálmán levéltárvezető az 1951-es jegyzékben.) A második Veres Gusztáv Beliczey István főispánról készített képmása, amely jelenleg Németországban, magántulajdonban található. A harmadik pedig idősebb Vastagh György Erzsébet királynéről festett egészalakos portréja, amely – ismeretlen időpontban és körülmények között – az Erkel Ferenc Múzeum birtokába került.³³

Az egyes arcképek története

Báró Harruckern János György (1664–1742), főispán (1729–1742)

Az 1877. augusztus 29-ei összeírás szerint – melyről a bevezető részben már szóltunk – báró Harruckern János György főispánról volt arckép a gyulai vármegyeházán.³⁴ Arról azonban nem rendelkezünk levéltári forrással, hogy ez a képmás pontosan mikor került Békés vármegye tulajdonába.

Említést érdemel azonban, hogy Szamossy Elek az 1860-as évek legelején Gyulán tartózkodott és – gróf Wenckheim József megbízásából – képeket festett, illetve másolt a Wenckheim, valamint a Harruckern család tagjairól. Rövid önéletrajzában írja, hogy a „*Harrucker és Wenckheim családok történelmi arcképeinek festésével foglalkozva a békésgyulai várkastélyban töltöttem tíz hónapot*”.³⁵ Nem elképzelhetetlen tehát, hogy – a gróf Wenckheimék képtárában található eredeti portré után – ő készítette el ekkor a Harruckern főispánt ábrázoló arcképet a vármegye számára.

A báró Harruckern János György főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

³⁰ EFM Képzőművészeti leltárkönyv 28/1955. Peter Krafft: Báró Bedekovich Ferenc; 33/1955. Mihálovits Miklós: Daimel Sándor; 35/1955. Orlai Petrics Soma: Tomcsányi József; 32/1955. Barabás Miklós: Báró Wenckheim Béla; 34/1955. Szamossy Elek: Báró Wenckheim László.

³¹ A gyulai városháza jelenlegi arcképcsarnokáról lásd MERÉNYI-METZGER 2005. 48–55, valamint a „XIX–XX. században festett portrék a Városháza dísztermében” című, 2004-ben megjelent prospektust.

³² BML Képzőművészeti tárgyak. Ltsz.: 4.

³³ EFM Képzőművészeti leltárkönyv 4/1980.

³⁴ BML IV. B. 402. b. 197/1877.

³⁵ BERKESZI 1910. 99.

Báró Harruckern Ferenc (1696–1775), főispán (1743–1775)

Az 1877. augusztus 29-ei összeírás szerint – melyről a bevezető részben már szóltunk – báró Harruckern Ferenc főispánról volt arckép a gyulai vármegyeházán.³⁶ Arról azonban nem rendelkezünk levéltári forrással, hogy ez a képmás pontosan mikor került Békés vármegye tulajdonába.

Említést érdemel azonban, hogy Szamosy Elek az 1860-as évek legelején Gyulán tartózkodott és – gróf Wenckheim József megbízásából – képeket festett, illetve másolt a Wenckheim, valamint a Harruckern család tagjairól. Rövid önéletrajzában írja, hogy a „*Harrucker és Wenckheim családok történelmi arcképeinek festésével foglalkozva a békésgyulai várkastélyban töltöttem tíz hónapot*”.³⁷ Nem elképzelhetetlen tehát, hogy – a gróf Wenckheimék képtárában található eredeti portré után – ő készítette el ekkor a Harruckern főispánt ábrázoló arcképet a vármegye számára.

A báró Harruckern Ferenc főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Báró Orczy József (1746–1804), főispáni helytartó (1790–1791)

Békés vármegye rendjei azzal a kéréssel fordultak néhai báró Orczy József örököseihez, hogy azok küldjék meg számukra a volt főispáni helytartó arcképét. A megkeresés pontos dátumát nem ismerjük, de az biztos, hogy 1820. július 25-én már a vármegye tulajdonában volt a főispáni helytartóról készült képmás.³⁸

A báró Orczy József főispáni helytartóról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Lovász Zsigmond (?–1812), főispán (1791–1801)

Békés vármegye rendjei 1808. március 14-én – egy időben a Horváth Zsigmond főispán elé terjesztett megkeresésükkel – a következő szövegű kérelemmel fordultak volt főispánjukhoz, Lovász Zsigmondhoz: „*bátorkodunk egész alázatos bizodalommal kérni, hogy írott képével, melly Excellentiádnak egész személyét ábrázollya bennünket megajándékozni méltóztasson*”.³⁹

A volt főispán azonban nem sietett a kérésnek eleget tenni. Ráadásul négy évvel később, 1812. január 10-én el is hunyt, és így a vármegyei rendek a testvéréhez, Lovász Imréhez voltak kénytelenek a kérésükkel fordulni. Ő 1820 januárjában közölte, hogy „*azon kép Uj Aradon az Uradalmi Curiában vagyon – tehát egy már korábban készített festményről van szó – mire nézve annak kiadattását a boldogult Özvegyénél kellett eszközölni*”.⁴⁰ A vármegye így is tett. Vidovich György első alispán az 1820. július 25-én tartott nemesi közgyűlésen még arról volt kénytelen

³⁶ BML IV. B. 402. b. 197/1877.

³⁷ BERKESZI 1910. 99.

³⁸ BML IV. A. 1. a. 46. kötet. 903/1820.

³⁹ BML IV. A. 1. b. 371/1808.

⁴⁰ BML IV. A. 4. a. 10. kötet. 20/1820.

beszámolni, hogy a festmény nem érkezett meg.⁴¹ Három nappal később, július 28-án azonban már örömmel közölte, hogy a főispán özvegye, Zeke Jozefa megküldte a kért arcképet.⁴²

A Lovász Zsigmond főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Horváth Zsigmond (1735–1808), főispáni helytartó (1801), majd főispán (1802–1808)

Békés vármegye rendjei 1808. március 14-én – egy időben a Lovász Zsigmond főispánhoz szóló megkeresésükkel – szóban kérték meg főispánjukat, Horváth Zsigmondot, hogy az készíttesse el számukra az arcképét. A kérelem teljesítésére akkor a főispán szóban ígéretet is tett.⁴³

Horváth Zsigmond azonban 1808. november 16-án elhunyt, és így a vármegyei rendek később az örökösökhöz voltak kénytelenek kérésükkel fordulni. A főispán fia, Horváth János 1820 januárjában meg is ígérte, hogy „*mihellyt Szent-Györgyre el utazánd, a rajzolt képet* – tehát egy már korábban készített festményről van szó – *azonnal által fogja szolgáltatni*”.⁴⁴ Azt, hogy Horváth Zsigmond képmása pontosan mikor került a vármegye tulajdonába, nem tudjuk, de az biztos, hogy 1820. július 25-én már Gyulán volt.⁴⁵

A Horváth Zsigmond főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Báró Bedekovich Ferenc (1755–1827), főispán (1809–1825)

Békés vármegye rendjei 1816. október 4-én azzal a kéréssel fordultak főispánjukhoz, báró Bedekovich Ferenchez, hogy az küldje meg számukra az arcképét.⁴⁶

A főispán az 1816. október 24-én kelt válaszlevelében „*a Rendek által kért, és óhajtott képe másának rajzban leendő le küldését megígérni méltóztatott*”.⁴⁷ A kérést azonban mégsem sietett teljesíteni, és ezért a vármegye 1819. július 6-án megbízta a közeljövőben Bécsbe utazó Rosty Albert főjegyzőt, hogy „*a Méltóságos Urat Kegyes ígéretjére meg emlékeztetvén, újra kérje meg, hogy engedje meg képét a Megye Szállása számára le vétetni*”.⁴⁸ Az ismételt felkérés már meghallgatásra talált, és a neves bécsi festőművész, Peter Krafft (1780–1856) – a képen található évszám szerint – még 1819-ben elkészítette a 139 x 110,5 cm nagyságú, vászonra fes-

⁴¹ BML IV. A. 1. a. 46. kötet. 903/1820.

⁴² BML IV. A. 1. a. 46. kötet. 1061/1820.

⁴³ BML IV. A. 1. a. 34. kötet. 371/1808.

⁴⁴ BML IV. A. 4. a. 10. kötet. 12/1820.

⁴⁵ BML IV. A. 1. a. 46. kötet. 903/1820.

⁴⁶ BML IV. A. 1. a. 42. kötet. 1290/1816.

⁴⁷ BML IV. A. 1. a. 42. kötet. 1494/1816.

⁴⁸ BML IV. A. 1. a. 45. kötet. 936/1819.

tett olajképet. Azt, hogy ez a képmás pontosan mikor került a vármegye tulajdonába, nem tudjuk, de az biztos, hogy 1820. július 25-én már Gyulán volt.⁴⁹

A báró Bedekovich Ferenc főispánról festett egészalakos ülő portré 1944 után a vármegyeházáról a Békés megyei Közlevéltárba, majd 1951-ben a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba került. Az arckép jelenleg is ennek az intézménynek a tulajdonában – és 2001 óta a „régii helyén”, a gyulai városháza dísztermében – található.⁵⁰

Gróf Károlyi József (1768–1803), főispán (1776–1791)

Békés vármegye rendjei 1820 áprilisában azzal a kéréssel fordultak gróf Károlyi József örököseihez, hogy azok küldjék meg számukra a néhai főispán arcképét.⁵¹

A megkeresés igen gyorsan meghallgatásra talált, és gróf Waldstein Emánuel – a főispán sógora és gyermekeinek gyámja – már 1820. május 22-én a következőket írta a vármegyének: *„Mihelyest tehát a kívánt kép nagyságának mértéke, melyet az egyformaság miatt meg tartani szükséges, és mellynek megnyerése végett a rendelések már meg vagynak téve, kezemhez kerül, annak ohajtott célra lendő el készítésére is meg rendelem”*.⁵² A képmást – amely tehát egy újonnan készített festmény volt – végül 1821 augusztusában Waldstein gróf titoknok, Bártfay László személyesen hozta el Gyulára.⁵³

A gróf Károlyi József főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Lánczy József (1763–1841), főispán (1825–1836)

Az 1877. augusztus 29-ei összeírás szerint – melyről a bevezető részben már szóltunk – Lánczy József főispánról volt arckép a gyulai vármegyeházán.⁵⁴ Arról azonban nem rendelkezünk levéltári forrással, hogy ez a képmás pontosan mikor került Békés vármegye tulajdonába.

A Lánczy József főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Gróf Károlyi György (1802–1877), főispán (1841–1848)

Békés vármegye Bizottmánya – Szakál Lajos táblabíró, volt főjegyző javaslatára – 1861. január 23-án határozta el, hogy megkéri volt főispánját, gróf Károlyi Györgyöt, hogy küldje meg számukra az arcképét.⁵⁵ A vármegye közönsége tehát le-

⁴⁹ BML IV. A. 1. a. 46. kötet. 903/1820.

⁵⁰ EFM ltsz.: 55.28.

⁵¹ BML IV. A. 4. a. 10. kötet. 86/1820.

⁵² BML IV. A. 4. c. 113/1820.

⁵³ BML IV. A. 4. a. 11. kötet. 247/1821.

⁵⁴ BML IV. B. 402. b. 197/1877.

⁵⁵ BML IV. B. 253. a. 1. kötet. 27/1861.

vélben fordult Károlyi grófhhoz, hogy az „*évekig zavartalanul fenállot jó viszony emlékiül arcképét lefestetni, nekünk megküldeni, s meg engedni, hogy azzal megyénk házának termék feldíszítvén Békés megye volt főispánjainak kép koszorúját kiegészíthessük*”.⁵⁶

Elődeihez hasonlóan gróf Károlyi György sem sietett a kérést teljesíteni, és ezért a vármegye törvényhatósági bizottsága 15 évvel később, 1876. augusztus 10-én ismételten az arckép megküldését volt kénytelen kérni az ekkor már főudvarmesteri tisztséget betöltő főrendtől.⁵⁷ 1876. november 6-án Jancsovics Pál alispán arról tájékoztatta a törvényhatósági bizottságot, hogy Károlyi gróf – titkára útján – ígéretet tett a festmény megküldésére.⁵⁸ A volt főispán november 19-én kelt levelében pedig már azt közölte az alispánnal, hogy „*van szerencsém az kívánt arcképet megküldeni*”.⁵⁹ Végül a – gyors szállítmányként kezelt – küldeményt 1876. november 20-án adta fel Budapesten Körmeny Imre, a gróf titkára, és a szállítólevél tanúsága szerint már másnap, november 21-én meg is érkezett Gyulára.⁶⁰ A fenti iratokból csupán annyit lehet megtudni, hogy a gróf Károlyi Györgyről festett képmás egy olajfestmény volt. Arról, hogy ki és mikor készítette, sajnálatos módon nem esik szó. Nem tudjuk továbbá, hogy egy újonnan – 1876-ban – készített vagy egy már meglévő arcképet küldött-e el a gróf a vármegyének.

A gróf Károlyi György főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Gróf Széchenyi István (1791–1860)

Békés vármegye Bizottmánya – Szakál Lajos táblabíró, volt főjegyző javaslatára – először 1861. május 31-én határozta el, hogy megfesteti „a legnagyobb magyarnak”, gróf Széchenyi Istvánnak az arcképét.⁶¹ Ennek megvalósítására azonban akkor nem kerülhetett sor. Így Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Veres József törvényhatósági bizottsági tag javaslatára – 1895. május 27-én – egyszerre Kossuth Lajoséval – ismételten elhatározta, hogy megfesteti gróf Széchenyi István képmását.⁶²

A vármegye által kiírt pályázatra hét festőművész – Jantyik Mátyás, Oskó Lajos, Polgáry Géza, Szobonya Mihály, Veres Gusztáv és még két ismeretlen személy – jelentkezett. Végül, 1897. május 24-én az arckép megfestésével a budapesti Szobonya Mihályt (1855–1898) bízták meg.⁶³ Szobonya a következő évre – 1200 forint honorárium fejében, amely egyben a Kossuth Lajost ábrázoló arckép ára is

⁵⁶ BML IV. B. 253. b. 27/1861.

⁵⁷ BML IV. B. 402. a. 5. kötet. 290/1876.

⁵⁸ BML IV. B. 402. a. 5. kötet. 319/1876.

⁵⁹ BML IV. B. 407. a. 16/1877.

⁶⁰ BML IV. B. 407. a. 16/1877.

⁶¹ BML IV. B. 253. a. 1. kötet. 665/1861.

⁶² BML IV. B. 402. a. 24. kötet. 135/1895.

⁶³ BML IV. B. 407. b. 11155/1897.

volt – el is készítette a 233 x 100 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. A képmások elbírálására felkért bizottság tagjai – Vastagh György, Margittay Tihámér és Gerster Kálmán – 1898. május 16-án a következőket mondták az elkészült művekről: „Szobonya úr lakásán a kész képeket megbírálván, azokat művészi becsültnek, s a művészi követelményeket teljesen kielégítőeknek állapítottuk meg, úgy hogy a képek ítéletünk szerint Békés megye törvényhatósága által méltán elfogadhatók”.⁶⁴ Az arckép végül 1898. augusztus 7-én érkezett meg Gyulára.⁶⁵ Majd azt 1898. október 11-én – egyszerre Kossuth Lajoséval – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. A kép felavatásakor dr. Fábry Sándor alispán tartott emlékbeszédet „a legnagyobb magyarról”.⁶⁶ (A beszéd nyomtatásban is megjelent.⁶⁷)

A gróf Széchenyi Istvánról festett egészalakos portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült. (Szobonya Mihály Békés vármegye számára készített festménye a Széchenyi-arcképek legteljesebb ikonográfiai összeírásában nem szerepel.⁶⁸)

Báró Wenckheim Béla (1811–1879), főispán (1848–1849, 1860–1862, 1865–1867)

Békés vármegye Bizottmánya 1867-ben határozta el, hogy megfesteti volt főispánjának, az 1867. február 20-án belügyminiszterre kinevezett báró Wenckheim Bélának az arcképét. A határozat pontos dátumát és körülményeit – korabeli iratok hiányában – sajnálatos módon nem ismerjük. Békés vármegye alispáni mutatókönyveiből is csupán annyit sikerült megtudnunk, hogy 1867-ben „*Wenckheim Béla báró belügyminister, mint e megyei volt főispán – jelenlegi belügyminister dísz arcképének megszerzése elhatároztatik, s a beszerzésére a főispán felkéretik*”.⁶⁹ Sajnálatos módon más, ezzel a témával foglalkozó dokumentum nem került elő, és így eddig azt sem tudtuk, hogy ki és mikor festette meg Wenckheim báró képmását a vármegye számára.

Az Erkel Ferenc Múzeum gyűjteményében található, és oda 1951-ben került, báró Wenckheim Bélát ábrázoló, 126,5 x 94,5 cm nagyságú, vászonra festett olajképről azonban Fábián Irén békéscsabai muzeológusnak – a képen található „*Barabás. 867.*” szignó alapján – egyértelműen sikerült megállapítania, hogy azt Barabás Miklós (1810–1898) készítette 1867-ben.⁷⁰ Ezen állítást igazolni látszik Barabás festményeinek a jegyzéke is, melyben – az 1870. szám alatt – egy 1867-ben, Békés vármegye részé-

⁶⁴ BML IV. B. 407. b. 11264/1898.

⁶⁵ BML IV. B. 407. b. 17836/1898.

⁶⁶ BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 627/1898.

⁶⁷ FÁBRY 1898. 1–17.

⁶⁸ RÓZSA 1991. 269–318.

⁶⁹ BML IV. B. 258. 28. kötet.

⁷⁰ BECSY 1992. 4.

re, Wenckheim Béláról festett térdképről történik említés.⁷¹ Azt azonban, hogy ez a képmás pontosan mikor került a vármegye tulajdonába, nem tudjuk.

A báró Wenckheim Béla főispánról festett álló térdkép 1944 után a vármegyeházáról a Békés megyei Közlevéltárba, majd 1951-ben a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba került. Az arckép jelenleg is ennek az intézménynek a tulajdonában – és 2001 óta a „régli helyén”, a gyulai városháza dísztermében – található.⁷²

Említést érdemel még, hogy Wenckheim főispánt Munkácsy Mihály is szeretne volna megfesteni Békés vármegye számára. Munkácsy 1867 májusában ugyanis a következőket írta Ligeti Antal festőművésznek: „*Nekem a bátyjám írta, hogy talán a Wenckheim arcképét kell festenem, Békés megye számára*”. Nagybátyja, Reök István 1867. június 10-én írt levelében azonban már lemondóan közölte a művésszel, hogy „*Wenckheim festéséből se lesz semmi, mert Barabásba szerelmek és ahhoz fordultak*”.⁷³

Gróf Batthyány Lajos (1807–1849)

Békés vármegye Bizottmánya – Karassiy István első alispán javaslatára – 1870. május 11-én határozta el, hogy megfesteti Magyarország első miniszterelnökének, az 1849. október 6-án kivégzett gróf Batthyány Lajosnak az arcképét.⁷⁴

A képmás megfestésével a „*tanár és akadémiai festész*” Szemlér Mihályt (1833–1904) bízták meg.⁷⁵ Szemlér még ebben az évben – 200 forint honorárium fejében – el is készítette a 126 x 95 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. Azt, hogy ez a portré pontosan mikor érkezett meg Gyulára, nem tudjuk, de az bizonyos, hogy 1870. szeptember 13-án már a vármegyeházán volt, mivel a bizottmányi jegyzőkönyvben ekkor már a „*Pestről lett leszállítása alkalmával felmerült és általa előlegesen kifizetett költségekről*” esik szó.⁷⁶

A gróf Batthyány Lajosról festett álló térdkép 1944 után a vármegyeházáról a Békés megyei Közlevéltárba került, melynek jogutódja, a Békés Megyei Levéltár a mai napig is őrzi az arcképet.⁷⁷ (Szemlér Mihály Békés vármegye számára készített festménye a Batthyány-portrék legteljesebb ikonográfiai összeírásaiban nem szerepel.⁷⁸)

⁷¹ BARABÁS 1944. 278.

⁷² EFM ltsz.: 55.32.

⁷³ CZEGLÉDI 1994. 153–155.

⁷⁴ BML IV. B. 254. a. 3. kötet. 231/1870.

⁷⁵ BML IV. B. 254. a. 3. kötet. 232/1870.

⁷⁶ BML IV. B. 254. a. 3. kötet. 422/1870.

⁷⁷ BML Képzőművészeti tárgyak. ltsz.: 4.

⁷⁸ CENNERNÉ WILHELMB 1982a. 21–44; RÓZSA 1998. 207–237.

Deák Ferenc (1803–1876)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Jancsovic Pál alispán javaslatára – 1876. február 7-én határozta el, hogy megfesteti „a haza bölcsének”, az 1876. január 28-án elhunyt Deák Ferencnek az arcképet.⁷⁹

A képmás megfestésével Than Mórt (1828–1899) bízták meg. Than a következő év márciusára el is készítette az olajképet.⁸⁰ Azt, hogy ez a portré pontosan mikor kerül a gyulai vármegyeházára, nem tudjuk, de 1877. május 13-án a vármegyei számvevőszék már utasítást adott ki „*a Deák Ferencz arcképének megszerzése végett kiküldött bizottságnak*” a „*beszerzett arckép bemutatására*”.⁸¹ A Deák-portré az 1877. augusztus 29-ei összeírásban – melyről a bevezető részben már szoltunk – még nem szerepelt.⁸² Ennek nyilván az lehetett az oka, hogy a vadonatúj képkeret még nem szorult javításra. 1878. május 13-án azonban már bizonyosan a közgyűlési terem falán függött „a haza bölcsének” képmása.⁸³

A Deák Ferencről festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült. (Than Mór Békés vármegye számára készített festménye a Deák-arcképek legteljesebb ikonográfiai összeírásában nem szerepel.⁸⁴)

Említést érdemel még, hogy Than Mórnak számos más, Deák Ferencről készült portréját ismerjük.⁸⁵ Ilyen például az a 238 x 164 cm-es olajfestmény, amelyet 1867-ben Vas vármegye,⁸⁶ illetve az a 140 x 110 cm-es olajfestmény, amelyet 1877-ben Tolna vármegye számára készített.⁸⁷ Ugyancsak ő festette 1876-ban azt a 280 x 160 cm-es olajképet is, amely a Magyar Tudományos Akadémia képes termében látható.⁸⁸

Említést érdemel továbbá, hogy a gyulai Karácsonyi János Katolikus Gimnázium tulajdonában található egy szignó nélküli, golyóütötte Deák-arckép. Az ismeretlen eredetű festményről mindössze annyit lehet tudni, hogy 1995-ben, a gyulai római katolikus plébániatemplom felső karzatának takarításakor került az iskolába.⁸⁹ Nem elképzelhetetlen tehát – például régi, díszes kerete, vagy a gróf Batthyány miniszterelnököt, illetve a báró Wenckheim főispánt ábrázoló és az ekkoriban készült portrékkal megegyező, 127 x 95 cm-es nagysága miatt –, hogy ez a festmény valamikor Békés vármegye tulajdonában lett volna. (Talán érdemes lenne egyszer egy művészettörténésznek is megvizsgálnia ezt a képet.)

⁷⁹ BML IV. B. 402. a. 5. kötet. 1/1876.

⁸⁰ BML IV. B. 407. b. 2121/1877.

⁸¹ BML IV. B. 402. a. 6. kötet. 145/1877.

⁸² BML IV. B. 402. b. 197/1877.

⁸³ GÖNDÖCS 1878. 185.

⁸⁴ CENNERNÉ WILHELMB 1992. 294–358.

⁸⁵ CENNERNÉ WILHELMB 1982b. 93–102.

⁸⁶ CENNERNÉ WILHELMB 1992. 321.

⁸⁷ LOVAS 1999. 440–441.

⁸⁸ CENNERNÉ WILHELMB 1992. 330.

⁸⁹ Petróczki Zoltán igazgató úr szóbeli közlése (Gyula, 2003. április 7.).

Tomcsányi József (1807–1876), főispán (1867–1876)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Jancsovics Pál alispán javaslatára – 1876. május 8-án határozta el, hogy megfesteti volt főispánjának, a mindössze négy nappal korábban, 1876. május 4-én elhunyt Tomcsányi Józsefnek az arcképét.⁹⁰ 1876. július 6-án Party Ferenc, a vármegye főpénztárnoka közölte, hogy a Deák Ferenc portréjára összegyűlt 800 forintból egyben a néhai főispán arcképét is el lehet majd készíttetni.⁹¹

A képmás megfestésével 1876 júniusában a mezőberényi születésű Orlai Petrics Somát (1822–1880) bízták meg.⁹² Orlai még ebben az évben – 250, illetve a díszes kerettel együtt 300 forint honorárium fejében – el is készítette a 132 x 100 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. Zsilinszky Mihály országgyűlési képviselő egy 1876. július 25-én kelt levelében arról számolt be az alispánnak, hogy a képmás már elkészült, és a műről Ballagi Mór a következőket mondta: „*Szerintem Orlay úr mindent megtett, hogy oly munkát állítson elő, mely a dicsőület nem az utolsó időben, testi szenvedések által megtört, hanem korábbi, öreg ugyan, de erőteljes, férfias alakjában tüntesse fel. Sikerült is neki kifejezésteljes, jellemzetes képet alkotni, mely úgy hasonlatosság, mint művészi kivitel tekintetében jelesnek mondható*”.⁹³ Ezután került sor a Gyulára való szállításra, melynek pontos dátumát nem ismerjük, de az bizonyos, hogy a portré 1876. augusztus 10-én már a vármegyházán volt.⁹⁴

A Tomcsányi József főispánról festett álló térkép 1944 után a vármegyházáról a Békés megyei Közlevéltárba, majd 1951-ben a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba került. Az arckép jelenleg is ennek az intézménynek a tulajdonában – és 2001 óta a „régii helyén”, a gyulai városháza dísztermében – található.⁹⁵ (Orlai Petrics Soma Békés vármegye számára készített Tomcsányi-portréja a művész ouvre katalógusában nem szerepel.)⁹⁶

I. Ferenc József (1830–1916)

Békés vármegye Székházépítő Bizottsága – Jancsovics Pál alispán javaslatára – 1877. augusztus 8-án határozta el, hogy – mivel „*kívánatos, sőt elmellőzhetetlen, hogy a befejezéshez közelgő új székház nagy terme Ő felsége a király arcképével is feldíszíttessék, s miután a megye tulajdonában lévő régibb arcképe Ő felségének most már nem alkalmas arra, hogy az új díszteremben elhelyeztessék*” – megfesteti Magyarország királyának, I. Ferenc Józsefnek az új arcképét.⁹⁷ 1877. augusztus 30-án

⁹⁰ BML IV. B. 402. a. 5. kötet. 98/1876.

⁹¹ BML IV. B. 407. b. 466/1876.

⁹² BML IV. B. 407. b. 2032/1876.

⁹³ BML IV. B. 407. b. 2032/1876.

⁹⁴ BML IV. B. 402. a. 5. kötet. 290/1876.

⁹⁵ EFM ltsz.: 55.35.

⁹⁶ KESERŰ 1984. 77–82.

⁹⁷ BML IV. B. 407. b. 127/1876.

meg is adták a paramétereket. Ezek szerint az új olajképnek magyar tábournoki ruhában kellett ábrázolnia az uralkodót. A méretét pedig 5 láb és 5 hüvely x 3 láb és 7 hüvelyben, azaz 162,5 x 107,5 cm-ben határozták meg.⁹⁸ Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága pedig 1877. szeptember 10-én – a tartalék pénztár terhére – 300 forintot utalt ki a festmény beszerzésére.⁹⁹

Azt, hogy a fent említett két – az 1877 előtt és az 1877-ben készített – képmást kik festették, és pontosan mikor kerültek a vármegye tulajdonába, nem tudjuk. Annyi bizonyos csupán, hogy a második portrét 1877. december 28-án leplezték le a vármegyeháza közgyűlési termében.¹⁰⁰

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága azonban 1898. december 19-én ezt a második képet is „művészi érték nélküli festménynek” jelentette ki, és ezért úgy határozott, hogy ismét megfesteti I. Ferenc József király arcképét.¹⁰¹

A festmény elkészítésével idősebb Vastagh Györgyöt (1834–1922) bízták meg.¹⁰² Vastagh a következő évre – 1500 forint honorárium fejében, amely egyben az Erzsébet királynét ábrázoló arckép ára is volt – el is készítette az olajképet. A képmásról – korabeli fényképek alapján – tudjuk még, hogy annak mérete teljesen megegyezett a feleségéről, Erzsébet királynéről készített festményével, és így az szintén 250 x 120,3 cm nagyságú lehetett.¹⁰³ A portrét 1899. október 16-án – egyszerre Erzsébet királynéével – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Fábry Sándor alispán tartott beszédet az uralkodóról.¹⁰⁴ (A beszéd nyomtatásban is megjelent.¹⁰⁵)

Az I. Ferenc Józsefről festett harmadik, egyszalagos portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Említést érdemel még, hogy idősebb Vastagh Györgynek nem ez volt az egyetlen I. Ferenc Józsefet ábrázoló arcképe. A XIX. század második felében számos hasonlót készített különböző vármegyék és városok – például 1882-ben Tolna vármegye, 1883-ban Szeged városa, 1894-ben Csongrád vármegye – számára.¹⁰⁶

Báró Wenckheim László (1814–1879), takarékpénztári elnök (1869–1879)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Hajóssy Ottó főjegyző javaslatára – 1879. szeptember 15-én határozta el, hogy megfesteti a volt vízszabályozási

⁹⁸ BML IV. B. 407. b. 127/1876.

⁹⁹ BML IV. B. 402. a. 194/1877.

¹⁰⁰ BML IV. B. 402. a. 6. kötet. 359/1877.

¹⁰¹ BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 947/1898.

¹⁰² BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 947/1898.

¹⁰³ EFM Képzőművészeti leltárkönyv 4/1980.

¹⁰⁴ BML IV. B. 402. a. 32. kötet. 368/1899.

¹⁰⁵ FÁBRY 1899. 1–25.

¹⁰⁶ HEMMERT 1997. 41; LABÁDI 1996. 18; LOVAS 1999. 441.

kormánybiztosnak és a Békésmegyei Takarékpénztári Egylet volt elnökének, az 1879. augusztus 31-én elhunyt báró Wenckheim Lászlónak az arcképét.¹⁰⁷

A képmás megfestésével az egy időben Gyulán is alkotó Szamosy Eleket (1826–1888) bízták meg. Ez utóbbi adatnak eddig nem volt semmilyen írásos bizonyítéka és csupán a művészettörténészek azon véleményére hagyatkozhattunk, mely szerint az Erkel Ferenc Múzeum állományában található és oda 1951-ben került báró Wenckheim Lászlót ábrázoló, 125,5 x 92,5 cm nagyságú, vászonra festett olajképet feltehetően Szamosy készítette az 1880-as években.¹⁰⁸ Sikerült azonban olyan dokumentumot találnunk, amelyből egyértelműen kiderül, hogy az arcképet valóban Szamosy Elek festette, mégpedig 1881-ben. Jancsovics Pál alispán a törvényhatósági bizottság május 16-án tartott közgyűlésén ugyanis beszámolt a „*néhai Báró Wenckheim László megyénk jelesének a közgyűlés előző alkalommal hozott határozata folytán a megye díszterme számára Szamosy Elek festő-művész által az elhunyt férfitü lényét híven visszatükrözve készített s alkalmas helyen közszemlére kített arcképé*”-nek az átvételéről.¹⁰⁹ A portrét egyébként négy nappal korábban, május 12-én Göndöcs Benedek gyulai apátplébános, a kép beszerzésével megbízott bizottság elnöke személyesen adta át a vármegyének.¹¹⁰

A báró Wenckheim Lászlóról festett álló térdkép 1944 után a vármegyeházáról a Békés megyei Közlevéltárba, majd 1951-ben a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba került. Az arckép jelenleg is ennek az intézménynek a tulajdonában – és 2001 óta a „régii helyén”, a gyulai városháza dísztermében – található.¹¹¹

Említést érdemel még, hogy 1880. március 23-án, a Békésmegyei Takarékpénztár Egylet gyulai székházában is lelepleztek egy báró Wenckheim Lászlóról készült festményt. Ennek a képmásnak a felavatásakor Göndöcs Benedek gyulai apátplébános tartott emlékbeszédet a volt elnökről.¹¹²

Jancsovics Pál (1817–1894), alispán (1871–1894)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Tallián Béla főispán javaslatára – 1894. február 26-án határozta el, hogy megfesteti volt alispánjának, a mindössze két nappal korábban, február 24-én elhunyt Jancsovics Pálnak az arcképét a vármegyeháza ún. kisterme számára.¹¹³

A képmás megfestésével a békéscsabai születésű és ekkoriban Gyulán élő Veres [Cservenák] Gusztávot (1853–1917) bízták meg.¹¹⁴ Veres még ebben az év-

¹⁰⁷ BML IV. B. 402. a. 8. kötet. 161/1879.

¹⁰⁸ EFM Képzőművészeti leltárkönyv 32/1955.

¹⁰⁹ BML IV. B. 402. a. 10. kötet. 5/1881.

¹¹⁰ BML IV. B. 407. b. 2718/1881.

¹¹¹ EFM ltsz.: 55.34.

¹¹² GÖNDÖCS 1880. 44–53.

¹¹³ BML IV. B. 407. b. 1/1894.

¹¹⁴ BML IV. B. 407. b. 8502/1894.

ben – 250 forint honorárium fejében – el is készítette az olajképet. A portrét 1894. szeptember 17-én leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Fábry Sándor alispán tartott emlékbeszédet a néhai alispánról.¹¹⁵

A Jancsovics Pál alispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Kossuth Lajos (1802–1894)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Veres József törvényhatósági bizottsági tag javaslatára – 1895. május 27-én – egyszerre gróf Széchenyi Istvánéval – határozta el, hogy megfesteti Magyarország volt kormányzójának, az 1894. március 20-án elhunyt Kossuth Lajosnak az arcképét.¹¹⁶

A vármegye által kiírt pályázatra hét festőművész – Jantyk Mátyás, Oskó Lajos, Polgáry Géza, Szobonya Mihály, Veres Gusztáv és még két ismeretlen személy – jelentkezett. Végül, 1897. május 24-én a képmás megfestésével a budapesti Szobonya Mihályt (1855–1898) bízták meg.¹¹⁷ Szobonya a következő évre – 1200 forint honorárium fejében, amely egyben a gróf Széchenyi Istvánt ábrázoló arckép ára is volt – el is készítette a 233 x 100 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. A képmások elbírálására felkért bizottság tagjai – Vastagh György, Margittay Tihamér és Gerster Kálmán – 1898. május 16-án a következőket mondták az elkészült művekről: „*Szobonya úr lakásán a kész képeket megbírálván, azokat művészi becsültnek, s a művészi követelményeket teljesen kielégítőeknek állapítottuk meg, úgy hogy a képek ítéletünk szerint Békésmegye törvényhatósága által méltán elfogadhatók*”.¹¹⁸ A portré 1898. augusztus 7-én érkezett meg Gyulára.¹¹⁹ Majd azt 1898. október 11-én – egyszerre gróf Széchenyi Istvánéval – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Fábry Sándor alispán tartott emlékbeszédet a néhai kormányzóról.¹²⁰ (A beszéd nyomtatásban is megjelent.¹²¹)

A Kossuth Lajosról festett egészalakos portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Terényi Lajos (1854–1897), főispán (1889–1891)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – dr. Fábry Sándor alispán javaslatára – 1898. február 28-án határozta el, hogy megfesteti volt főispánjának, az 1897. november 4-én elhunyt Terényi Lajosnak az arcképét.¹²²

¹¹⁵ BML IV. B. 407. b. 446/1894.

¹¹⁶ BML IV. B. 402. a. 24. kötet. 135/1895.

¹¹⁷ BML IV. B. 407. b. 11155/1897.

¹¹⁸ BML IV. B. 407. b. 11264/1898.

¹¹⁹ BML IV. B. 407. b. 17836/1898.

¹²⁰ BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 627/1898.

¹²¹ FÁBRY 1898. 1–17.

¹²² BML IV. B. 402. a. 29. kötet. 206/1898.

A vármegye által kiírt pályázatra hat fővárosi festőművész – Both Menyhért, Endrey Sándor, Gyulai László, Mannheimer Gusztáv, Stettka Gyula és Zilzer Antal – jelentkezett. Végül, 1898. május 26-án a képmás megfestésével Stettka Gyulát (1855–1925) bízták meg.¹²³ Stettka még ebben az évben – 600 forint honorárium fejében – el is készítette a 127 x 95 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. A portré 1898. november 18-a előtt érkezett meg Gyulára.¹²⁴ Majd azt 1899. február 27-én leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Bodoky Zoltán főjegyző tartott emlékbeszédet a néhai főispánról.¹²⁵ (A beszéd nyomtatásban is megjelent.¹²⁶)

A Terényi Lajosról festett ülő térdkép nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült. Terényi Péter – a főispán fia – egy kéziratban ugyanis azt írja az édesapjáról készült festményről, hogy „a 2-ik világháború utáni fordulatkor a kép eltűnt, valószínűleg a feltűnően gazdag hatalmas ráma birtoklásának diadalára”.¹²⁷ Szerencsénkre azonban a Budapesten élő Walter Terényi Lajosnak – a főispán unokájának – a birtokában a mai napig megtalálható az az igen jó minőségű korabeli reprodukció, amely az egykori portréről készült.

Említést érdemel még, hogy a gyulai Erkel Ferenc Múzeum tulajdonában – és 2001 óta a gyulai városháza dísztermében – található egy Terényi Lajost ábrázoló, 115,5 x 75,5 cm nagyságú, vászonra festett álló térdkép.¹²⁸ Ezt azonban nem a vármegye, hanem Gyula városa készítette 1899-ben Uferbach Jenővel,¹²⁹ és az 1950-es évek elején, Terényi Péter ajándékaként került a múzeum birtokába.¹³⁰

Erzsébet királyné (1837–1898)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – dr. Fábry Sándor alispán javaslatára – 1898. szeptember 19-én határozta el, hogy megfesteti I. Ferenc József király volt feleségének, a kilenc nappal korábban, szeptember 10-én meggyilkolt Erzsébet királynénak az arcképét.¹³¹

A képmás megfestésével idősebb Vastagh Györgyöt (1834–1922) bízták meg.¹³² Vastagh a következő évre – 1500 forint honorárium fejében, amely egyben az uralkodót ábrázoló arckép ára is volt – el is készítette a 250 x 120,3 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. A portrét 1899. október 16-án – egyszerre I. Ferenc

¹²³ BML IV. B. 407. b. 11710/1898.

¹²⁴ BML IV. B. 407. b. 25059/1898.

¹²⁵ BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 2/1899.

¹²⁶ BODOKY 1899. 1–13.

¹²⁷ BML XIII. 9. 1. doboz. Terényi Péter kézírata Terényi Lajos főispánról. fol. 29.

¹²⁸ EFM ltsz.: 55.30.

¹²⁹ BML V. B. 171. 24. kötet. 182/1897., 27. kötet. 8/1900.

¹³⁰ BML XIII. 9. 1. doboz. Terényi Péter kézírata Terényi Lajos főispánról. fol. 30.

¹³¹ BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 622/1898.

¹³² BML IV. B. 402. a. 30. kötet. 947/1898.

Józsefével – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Fábry Sándor alispán tartott emlékbeszédet a néhai királynéről.¹³³ (A beszéd nyomtatásban is megjelent.¹³⁴)

Az Erzsébet királynéről festett egészalakos portré 1944 után a vármegyeházáról eltűnt, majd ismeretlen időpontban és körülmények között a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba került. A képmást csak 1980-ban leltározták be, de ettől függetlenül lehetséges, hogy az már jóval korábban – akár az 1950-es években – a múzeum őrizetében volt. Annyi bizonyos csupán, hogy a festmény a múzeum 1950. augusztus 7-én kelt – Lükő Gábor és Implom József által aláírt – átadási, átvételi jegyzőkönyvében még nem szerepel.¹³⁵ Az arckép jelenleg is ennek az intézménynek a tulajdonában – a Kohán Képtár raktárában – található.¹³⁶

Említést érdemel még, hogy a múzeum leltárkönyvében – a képen ábrázolt nőalak személyéről – mindössze annyi szerepel, hogy „Menyasszony”.¹³⁷ Kérdés, hogy a dokumentumba miért nem jegyezték be az igencsak közismert és ezért nagyon könnyen felismerhető, illetve beazonosítható királyné nevét.

Említést érdemel továbbá, hogy idősebb Vastagh Györgynek nem ez volt az egyetlen Erzsébet királynét ábrázoló arcképe. Ő készítette például – 1883-ban – a szegedi városházán található egészalakos királynéi portrét is.¹³⁸

Beliczey István (1827–1902), főispán (1876–1889)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – dr. Fábry Sándor alispán javaslatára – 1902. február 28-án határozta el, hogy megfesteti volt főispánjának, az 1902. január 11-én elhunyt Beliczey Istvánnak az arcképet.¹³⁹

A képmás megfestésével a békéscsabai születésű Veres [Cservenák] Gusztávot (1853–1917) bízták meg.¹⁴⁰ Veres a következő évre – 400 korona honorárium fejében – el is készítette a jelenleg 111 x 91 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. A portrét 1903. december 29-én leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Fábry Sándor alispán tartott emlékbeszédet a néhai főispánról.¹⁴¹ (A beszéd nyomtatásban is megjelent.¹⁴²)

A Beliczey Istvánról festett ülő térkép 1944 után – egy gyulai jóakarón keresztül – a főispán unokájához, Beliczey Miklóshoz – aki 1939 és 1944 között szin-

¹³³ BML IV. B. 402. a. 32. kötet. 368/1899.

¹³⁴ FÁBRY 1899. 1–25.

¹³⁵ EFM Irattár. B. 39–40/1950.

¹³⁶ EFM ltsz.: 80.4.1.

¹³⁷ EFM Képzőművészeti leltárkönyv 4/1980.

¹³⁸ HEMMERT 1997. 41.

¹³⁹ BML IV. B. 402. a. 38. kötet. 2/1902.

¹⁴⁰ BML IV. B. 407. b. 987. kötet. 12347/1903.

¹⁴¹ BML IV. B. 402. a. 39. kötet. 963/1903.

¹⁴² FÁBRY 1904. 1–10.

tén Békés vármegye főispánja volt – került. Az igen rossz állapotban lévő portré a család kiskörei és hortobágyi kitelepítése alatt különböző baráti személyeknél volt elhelyezve, majd az 1960-as években visszakerült az időközben ausztriai emigrációba kényszerült Beliczeyekhez. A festményt azóta restaurálták és jelenleg a főispán egyik Németországban élő dédunokájának, Beliczey Istvánnak a tulajdonában található.¹⁴³

Említést érdemel még, hogy Veres Gusztávnak nem ez volt az egyetlen, Beliczey Istvánról készített arcképe. Az Aradon, 1887-ben megjelent Alföldi Képes Emlékkönyvben ugyanis már szerepelt egy metszete a főispánról.¹⁴⁴ Ezenkívül pedig egy másik, Ausztriában élő Beliczey-dédunoka birtokában található egy, a vármegyei házi portréval szinte teljesen – még a feliratának szövegében és méretében (115 x 94 cm) is – megegyező, bár szignó nélküli olajkép, amelyet nagy valószínűséggel szintén Veres Gusztáv festhetett.¹⁴⁵

Reiszig Ede (1848–1908), főispán (1891–1892)¹⁴⁶

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága 1908. október 14-én határozta el, hogy megfesteti volt főispánjának, az 1908. augusztus 22-én elhunyt Reiszig Edének az arcképét a vármegyei háza ún. kisterme számára. A felmerülő költségekre a törvényhatóság 400–500 koronát szavazott meg.¹⁴⁷

Arról, hogy a képmás valóban elkészült-e, sajnálatos módon semmilyen adatot nem sikerült fellelnünk. A Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyveiben többet nem szerepel a téma. Az alispáni mutatókönyvekben pedig a Reiszig-portréről, mint folyó ügyről 1909-ben olvashatunk utoljára, de a témával kapcsolatos iratok mind ki lettek selejtezve.¹⁴⁸ Ez után az év után pedig egyáltalán nem esik több szó a festményről. Valószínűleg az arckép soha nem is készült el, mivel az 1909-es iratok is csupán a portré megfestetésével kapcsolatos anyagi természetű dolgokkal foglalkoztak. Ez pedig könnyen elképzelhető, ha egy olyan személyről van szó, mint akinek a főispáni székből való távozásakor a Békés című vármegyei orgánus – 1908. augusztus 30-án – a következőket írta: „*Mint idegen jött, mint idegen tartózkodott s ugyanígy távozott körünkből.*”¹⁴⁹

¹⁴³ Beliczey István – a főispán dédunokájának – írásbeli (Bergisch Gladbach, 2003. december 7., december 19.) és szóbeli (Gyula, 2004. január 16.) közlései.

¹⁴⁴ BÁTASZÉKI 1887. 93.

¹⁴⁵ Beliczey István – a főispán dédunokájának – írásbeli (Bergisch Gladbach, 2003. december 22., 2004. február 1.) és szóbeli (Gyula, 2004. január 16.) közlései.

¹⁴⁶ Nincs arról írásos bizonyíték, hogy a Reiszig Ede főispánról festett portré valaha is elkészült volna.

¹⁴⁷ BML IV. B. 402. a. 47. kötet. 600/1908.

¹⁴⁸ BML IV. B. 407. b. 1218. kötet. passim.

¹⁴⁹ Békés, 1908. 35. sz. 5.

Gróf Tisza István (1861–1918)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága – Ambrus Sándor volt főispán és törvényhatósági bizottsági tag és társai javaslatára – 1923. május 30-án határozta el, hogy megfesteti Magyarország volt miniszterelnökének, az 1918. október 31-én meggyilkolt gróf Tisza Istvánnak az arcképét.¹⁵⁰

A képmás megfestésével 1923. június 18-án a budapesti Balló Edét (1859–1936) bízták meg.¹⁵¹ Balló a következő évre el is készítette az olajképet. A portrét 1924. október 11-én leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Berthóty Károly törvényhatósági bizottsági tag, dr. Daimel Sándor alispán, Lukács György nemzetgyűlési képviselő és dr. Pokoly József debreceni egyetemi tanár tartott emlékbeszédet a néhai miniszterelnökről.¹⁵²

A gyulai vármegyeháza közgyűlési terméről 1941-ben készített fényképeken – melyekről a bevezető részben már szóltunk – szerencsénkre látszódik a gróf Tisza Istvánt ábrázoló képmás jobb alsó negyede. E felvétel töredékes mivolta ellenére azonban sikerült megállapítanunk, hogy Balló Ede festménye Benczúr Gyula 1915-ben készített és igen közismert ülőalakos Tisza-portréjának – mely jelenleg a Magyar Történelmi Képcsarnok tulajdonában található – a másolata lehetett. Ez annál is valószínűbb, mivel hasonló, Benczúr után készített Tisza-arcképek más vármegyék – például Tolna – székházaiban is megtalálhatóak voltak.¹⁵³

A gróf Tisza Istvánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült.

Báró Feilitsch Berthold (1867–1949), főispán (1929–1931)¹⁵⁴

Egyes források szerint báró Feilitsch Berthold főispánról is volt arckép a gyulai vármegyeházán.¹⁵⁵ A Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság történeti gyűjteményének a kutatásai szerint a festményt – állítólag Békés vármegye megbízásából – az 1930-as években Karlovszky Bertalan (1858–1938) készítette.¹⁵⁶ A Budapesten élő dr. Eöttevényi Tibor – a főispán unokája – ezt az információt még annyival egészítette ki, hogy a portré az 1970-es évek elején a gyulai városháza padlásán volt elhelyezve. Ennél többet azonban nem tudott mondani a képmásról.¹⁵⁷ (E sorok szerzője 2004. január 28-án végigjárta a volt vármegyeháza

¹⁵⁰ BML IV. B. 402. a. 69. kötet. 351/1923.

¹⁵¹ BML IV. B. 407. b. 5381/1923.

¹⁵² BML IV. B. 402. a. 72. kötet. 1470/1924.

¹⁵³ LABÁDI 1996. 28; LOVAS 1999. 444.

¹⁵⁴ Nincs arról írásos bizonyíték, hogy báró Feilitsch Berthold főispánról valóban volt portré a gyulai vármegyeházán.

¹⁵⁵ Góg Imre vízügytörténeti kutató írásbeli közlése (Gyula, 2003. december 23.).

¹⁵⁶ A Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság írásbeli közlései (Nyíregyháza, 2004. január 8., január 19.).

¹⁵⁷ Dr. Eöttevényi Tibor – a főispán unokájának – szóbeli közlése (Budapest, 2003. december 23.).

épületének a padlását – és egyéb raktárait –, de nem akadt rá a báró Feilitzsch főispán ábrázoló – illetve más, az egykori arcképcsarnokba tartozó – festményre.)

A fenti adatok hitelességét alátámasztó levéltári forrást nem sikerült fellelünk. Sem Békés vármegye Törvényhatósági Bizottságának közgyűlési jegyzőkönyveiben, sem pedig az alispáni iratokban nem történik semmiféle utalás a Feilitzsch-arcképről.¹⁵⁸ Még a vármegye vezető orgánumban, a Békés című lap 1929 és 1931 közötti évfolyamaiban sem tesznek említést a képről, pedig ez az újság mindig beszámolt az ilyen típusú eseményekről. Amennyiben ennek ellenére mégiscsak volt – bár ez az írott források hiányában eléggé megkérdőjelezhető – báró Feilitzsch Bertholdot ábrázoló portré Gyulán, úgy arról annyit állapíthatunk meg – mivel sem a törvényhatósági bizottság, sem pedig a vármegye nem rendelt meg ilyet –, hogy azt maga a főispán adományozhatta a vármegyeháznak.

Ambrus Sándor (1863–1927), alispán (1906–1916), majd főispán (1916–1917)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága először 1917. augusztus 9-én határozta el, hogy megfesteti volt alispánjának, majd főispánjának, Ambrus Sándornak az arcképét.¹⁵⁹ Az I. világháború, az azt követő forradalmi időszak, majd a román megszállás és végül a 20-as évek gazdasági nehézségei miatt a fenti határozatot a vármegye nem tudta végrehajtani. Ezért kerülhetett arra sor, hogy 1931. február 25-én – az előző évi maradványból származó 2600 pengőből – a Törvényhatósági Bizottság ismételen elrendelte az időközben elhunyt Ambrus Sándor – valamint Fábry Sándor főispán és Daimel Sándor alispán – arcképének az elkészíttetését.¹⁶⁰

A képmás megfestésével a mezőberényi születésű és ekkoriban Békéscsabán élő Csabai Wágner Józsefet (1888–1967) bízták meg. Csabai Wágner 1931 és 1932 között el is készítette az olajképet. A portrét 1932. szeptember 29-én – egyszerre Fábry Sándoréval és Daimel Sándoréval – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Zöldy János törvényhatósági bizottsági tag tartott emlékbeszédet a néhai alispánról és főispánról.¹⁶¹

Az Ambrus Sándor főispánról festett portré 1944 után a vármegyeházán maradt. Dr. Ambrus Tamás – a főispán unokája – ugyanis 1948-ban még ott látta az akkor már igen rossz állapotban lévő – például kiszúrt szemű – arcképet.¹⁶² Hogy ezután pontosan mi történt a festménnyel, arról sajnálatos módon semmilyen információval nem rendelkezünk. Nagy valószínűséggel azóta ez a képmás is – sok más vármegyeházihoz hasonlóan – megsemmisült.

¹⁵⁸ BML IV. B. 402. a. 77–79. kötet. passim.; BML. IV. B. 407. b. passim.

¹⁵⁹ BML IV. B. 402. a. 61. kötet. 320/1917.

¹⁶⁰ BML IV. B. 402. a. 79. kötet. 35/1931.

¹⁶¹ BML IV. B. 402. a. 80. kötet. 144/1932.

¹⁶² Ambrus Júlia – a főispán unokájának – szóbeli közlése (Budapest, 2004. január 16.).

Említést érdemel még, hogy a Budapesten élő Ambrus Júlia – dr. Ambrus Tamás húgának – tulajdonában található egy szintén Csabai Wágner József által Ambrus Sándorról készített, kb. 80 x 60 cm nagyságú, vászonra festett olajkép. Ez azonban 1944-ig nem a vármegyeháza, hanem a Békésmegyei Takarékpénztár Egyesület dísztermének a falán függött. Erről a portréről azt írja Ambrus Lajos – dr. Ambrus Tamás és Júlia öccse –, hogy „*ez a kép a megye részére készített képpel teljesen azonos, annak hiteles másolata*” volt.¹⁶³

Fábry Sándor (1859–1917), alispán (1894–1906), majd főispán (1906–1907)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága először 1917. december 29-én határozta el, hogy megfesteti volt alispánjának, majd főispánjának, az 1917. november 16-án elhunyt dr. Fábry Sándornak az arcképét.¹⁶⁴ Az I. világháború, az azt követő forradalmi időszak, majd a román megszállás és végül a 20-as évek gazdasági nehézségei miatt a fenti határozatot a vármegye nem tudta végrehajtatni. Ezért kerülhetett arra sor, hogy 1931. február 25-én – az előző évi maradványból származó 2600 pengőből – a Törvényhatósági Bizottság ismételen elrendelte néhai Fábry Sándor – valamint Ambrus Sándor főispán és Daimel Sándor alispán – arcképének az elkészíttetését.¹⁶⁵

A képmás megfestésével a gyomai születésű Vidovszky Bélát (1883–1973) bízták meg. Vidovszky – a művész kéziratban fennmaradt jegyzetei szerint – még 1931-ben elkészítette az olajképet.¹⁶⁶ A portrét 1932. szeptember 29-én – egyszerre Ambrus Sándoréval és Daimel Sándoréval – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor dr. Berthóty Károly törvényhatósági bizottsági tag tartott emlékbeszédet a néhai alispánról és főispánról.¹⁶⁷

A Fábry Sándor főispánról festett portré nagy valószínűséggel 1944 után megsemmisült. (Vidovszky Béla Békés vármegye számára készített Fábry-arcképe a művész életrajzát feldolgozó monográfia adattárában – amely a múzeumban látható, a megsemmisült és a sajtóban reprodukált képeit írja össze – nem szerepel.¹⁶⁸)

Említést érdemel még, hogy a gyulai Erkel Ferenc Múzeum tulajdonában – és 2001 óta a gyulai városháza dísztermében – található egy Fábry Sándort ábrázoló, 98 x 78 cm nagyságú, vászonra festett olajkép.¹⁶⁹ Ezt azonban nem a vármegye, hanem a néhai főispán családja készítette Mihálovits Miklóssal, és csupán 1969-

¹⁶³ Ambrus Lajos – a főispán unokájának – írásbeli közlése (Szentendre, 2003. december 4.).

¹⁶⁴ BML IV. B. 402. a. 61. kötet. 603/1917.

¹⁶⁵ BML IV. B. 402. a. 79. kötet. 35/1931.

¹⁶⁶ Özv. Vidovszky Ferencné – a festőművész egyik örökösének – szóbeli közlése (Budapest, 2004. február 10.).

¹⁶⁷ BML IV. B. 402. a. 80. kötet. 144/1932.

¹⁶⁸ LÁNG 1983. 85–89.

¹⁶⁹ EFM ltsz.: 70.1.

ben, ajándékként került a múzeum birtokába.¹⁷⁰ Ezzel az arcképpel kapcsolatban megjegyzendő még, hogy az adományozó, dr. Fábry Vince – a főispán fia –, mint a „*néhai Dr. Fábry Sándornak, Vidovszky Béla által festett eredeti arcképe díszes keretben*”-ről tesz említést az Erkel Ferenc Múzeum vezetőjének 1969. január 26-án írt levelében.¹⁷¹ A festmény bal alsó sarkában azonban egyértelműen az olvasható, hogy „*fényképről Mihálovits M.*”. Nem zárható tehát ki, hogy a Vidovszky-féle arckép 1944 után – hasonlóan Veres Gusztáv Beliczey István főispánról festett portréjához – a család tulajdonába került. Így elképzelhető, hogy Fábry Vince eredetileg azt akarta a múzeumnak adományozni, de időközben meggondolta magát. Valószínűbb viszont az, hogy csupán rosszul emlékezett a nála lévő festmény készítőjének a nevére. A kérdésre egyértelmű választ csupán dr. Fábry Vince esetleges lezármazottai – mivel ő már bizonyosan nincs az élők sorában, hiszen 1900-ban született – tudnának adni, de róluk sajnálatos módon semmilyen információval nem rendelkezünk.

Daimel Sándor (1866–1946), alispán (1916–1930)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága 1930. november 22-én határozta el, hogy megfesteti volt alispánjának, Daimel Sándornak az arcképét.¹⁷² A portré megfestetésének anyagi vonzatáról 1931. február 25-én döntött a Törvényhatósági Bizottság. E szerint az előző évi maradványból származó 2600 pengőből kell elkészíttetni Daimel Sándor alispán, valamint Fábry Sándor és Ambrus Sándor főispánok arcképeit.¹⁷³

A képmás megfestésével a Budapesten élő, de Gyulán is alkotó Mihálovits Miklóst (1887–1960) bízták meg. Mihálovits – a festményen található évszám szerint – még 1931-ben elkészítette a 127,5 x 96,5 cm nagyságú, vászonra festett olajképet. A portrét 1932. szeptember 29-én – egyszerre Ambrus Sándoréval és Fábry Sándoréval – leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor Harsányi Pál református esperes tartott beszédet a volt alispánról.¹⁷⁴

A Daimel Sándor alispánról festett térkép 1944 után a vármegyeházáról a Békés megyei Közlekvéltárba, majd 1951-ben a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba került. Az arckép jelenleg is ennek az intézménynek a tulajdonában – és 2001 óta a „rég helyén”, a gyulai városháza dísztermében – található.¹⁷⁵

¹⁷⁰ EFM Képzőművészeti leltárkönyv 1/1970.

¹⁷¹ EFM Irattár 14/1969.

¹⁷² BML IV. B. 402. a. 78. kötet. 261/1930.

¹⁷³ BML IV. B. 402. a. 79. kötet. 35/1931.

¹⁷⁴ BML IV. B. 402. a. 80. kötet. 144/1932.

¹⁷⁵ EFM ltsz.: 55.33.

Horthy Miklós (1868–1957)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága többször is elhatározta, hogy megfesteti Magyarország kormányzójának, Horthy Miklósnak az arcképét. Dr. Márki Barna alispán például 1938. május 23-án arra tett javaslatot, hogy a kormányzó 70. születésnapja – Horthy Miklós 1868. június 18-án született – jó alkalom lenne a kép elkészíttetésére.¹⁷⁶ Mivel a Horthy-portré több mint két év múlva sem volt a vármegye tulajdonában, ezért a Törvényhatósági Bizottság 1940. szeptember 18-án tartott közgyűlésén Karácson András bizottsági tag megsürgette az ügyet. Márki alispán erre közölte, hogy „*a Kormányzó Úr arcképe befejezéshez közeledik, de a festőművész [Mihálovits Miklós] még azt kérte, hogy a képet, leszállítás előtt, Budapesten, az országos képműkiállításon is kiállíthassa*”.¹⁷⁷

A képmás megfestésével tehát a Budapesten élő, de Gyulán is alkotó Mihálovits Miklóst (1887–1960) bízták meg. Mihálovits végül 1940 őszére el is készítette a valószínűleg 265 x 140 cm nagyságú – mely méretre a bevezető részben már említett, 1951. szeptember 13-án készült jegyzék legnagyobb Horthy-képének az adatai alapján lehet következtetni¹⁷⁸ –, vászonra festett olajképet. A portrét 1940. december 12-én leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatásakor Karácson András törvényhatósági bizottsági tag és dr. Márki Barna alispán tartott beszédet a kormányzóról.¹⁷⁹

A Horthy Miklósról festett portré 1951. november 12-e után – mint arról a bevezető részben már szó esett – bizonyosan megsemmisült.

Említést érdemel még, hogy Mihálovits Miklósnak nem ez volt az egyetlen Horthy Miklóst ábrázoló arcképe. A két világháború közötti időszakban egymaga tíz ilyen festett különböző intézmények számára.¹⁸⁰

Horthy István (1904–1942)

Békés vármegye Törvényhatósági Bizottsága 1942. szeptember 11-én határozta el, hogy megfesteti Magyarország volt kormányzóhelyettesének, az 1942. augusztus 20-án hősi halált halt Horthy Istvánnak az arcképét.¹⁸¹

A képmás megfestésével a budapesti Asztalos Gyulát (1900–1972) bízták meg. Asztalos a következő évre el is készítette a valószínűleg 210 x 115 cm nagyságú – mely méretre a bevezető részben már említett, 1951. szeptember 13-án készült jegyzékből lehet következtetni¹⁸² –, vászonra festett olajképet. A portrét 1943. december 16-án leplezték le a vármegye közgyűlési termében. Az arckép felavatá-

¹⁷⁶ Bvm. Hiv. Lapja, 1938. 43. sz. 293.

¹⁷⁷ BML IV. B. 402. a. 85. kötet. 86/1940.

¹⁷⁸ BML XXVI. 702. 629/1951.

¹⁷⁹ BML IV. B. 402. a. 85. kötet. 161/1940.

¹⁸⁰ KONTHA 1985. 207.

¹⁸¹ Bvm. Hiv. Lapja, 1943. 31. sz. 1.

¹⁸² BML XXVI. 702. 629/1951.

sakor Rohály Mihály békéscsabai evangélikus esperes tartott emlékbeszédet a néhai kormányzóhelyettesről.¹⁸³

A Horthy Istvánról festett portré 1951. november 12-e után – mint arról a bevezető részben már szó esett – bizonyosan megsemmisült.

KATALÓGUS¹⁸⁴

1. AMBRUS SÁNDOR

1931 és 1932 között

Csabai Wágner József (1888–1967)

Olaj, vászon

2. GRÓF BATTHYÁNY LAJOS

1870

Szemlér Mihály (1833–1904)

Olaj, vászon, 126 x 95 cm

Jelezve jobbra lent: „Szemlér M 1870.”

BML ltsz.: 4.

3. BÁRÓ BEDEKOVICH FERENC

1819

Peter Krafft (1780–1856)

Olaj, vászon, 139 x 110,5 cm

Jelezve jobbra lent: „Krafft pinx 1819.”

EFM ltsz.: 55.28.

4. BELICZEY ISTVÁN

1903

Veres Gusztáv (1853–1917)

Olaj, vászon, 111 x 91 cm

Jelezve balra lent: „Veres G.”

Balra fent: a Beliczey család címere

Felirat balra fent: „Stephanus Beliczey de Baicza / Comes Supremus Béké-
siensis / 1827–1902”

Magántulajdon

¹⁸³ Bvm. Hiv. Lapja, 1943. 56. sz. 1.

¹⁸⁴ Az alábbi katalógusban csak azok az arcképek szerepelnek, melyek létezéséről megbízható forrásokkal rendelkezünk.

5. DAIMEL SÁNDOR

1931

Mihálovits Miklós (1887–1960)

Olaj, vászon, 127,5 x 96,5 cm

Jelezve jobbra lent: „Mihálovits M. 1931.”

EFM ltsz.: 55.33.

6. DEÁK FERENC

1877

Than Mór (1828–1899)

Olaj, vászon

7. ERZSÉBET királyné

1899

Id. Vastagh György (1834–1922)

Olaj, vászon, 250 x 120,3 cm

Jelezve balra lent: „Vastagh György 1899.”

EFM ltsz.: 80.4.1.

8. FÁBRY SÁNDOR

1931

Vidovszky Béla (1883–1973)

Olaj, vászon

9/a I. FERENC JÓZSEF

1877 előtt

Ismeretlen festő

9/b I. FERENC JÓZSEF

1877

Ismeretlen festő

Olaj, vászon, 162,5 x 107,5 cm

9/c I. FERENC JÓZSEF

1899

Id. Vastagh György (1834–1922)

Olaj, vászon, 250 x 120,3 cm

10. BÁRÓ HARRUCKERN FERENC

1877 előtt

Ismeretlen festő

11. BÁRÓ HARRUCKERN JÁNOS GYÖRGY

1877 előtt

Ismeretlen festő

12. HORTHY ISTVÁN

1943

Asztalos Gyula (1900–1972)

Olaj, vászon, 210 x 115 cm

13. HORTHY MIKLÓS

1940

Mihálovits Miklós (1887–1960)

Olaj, vászon, 265 x 140 cm

14. HORVÁTH ZSIGMOND

1820 előtt

Ismeretlen festő

15. JANCSOVICS PÁL

1894

Veres Gusztáv (1853–1917)

Olaj, vászon

16. GRÓF KÁROLYI GYÖRGY

1876 előtt

Ismeretlen festő

Olaj, vászon

17. GRÓF KÁROLYI JÓZSEF

1821

Ismeretlen festő

18. KOSSUTH LAJOS

1898

Szobonya Mihály (1855–1898)

Olaj, vászon, 233 x 100 cm

19. LÁNCZY JÓZSEF

1877 előtt

Ismeretlen festő

20. LOVÁSZ ZSIGMOND

1820 előtt

Ismeretlen festő

21. BÁRÓ ORCZY JÓZSEF

1820 előtt

Ismeretlen festő

22. GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

1898

Szobonya Mihály (1855–1898)

Olaj, vászon, 233 x 100 cm

23. TERÉNYI LAJOS

1898

Stettka Gyula (1855–1925)

Olaj, vászon, 127 x 95 cm

Jobbra fent: a Terényi [Stummer] család címere

Reprodukció: magántulajdon

24. GRÓF TISZA ISTVÁN

1924

Balló Ede (1859–1936)

Olaj, vászon

25. TOMCSÁNYI JÓZSEF

1876

Orlai Petrics Soma (1822–1880)

Olaj, vászon, 132 x 100 cm

Jelezve balra lent: „Orlay 1876.”

EFM ltsz.: 55.35.

26. BÁRÓ WENCKHEIM BÉLA

1867

Barabás Miklós (1810–1898)

Olaj, vászon, 126,5 x 94,5 cm

Jelezve balra oldalt: „Barabás. 867.”

EFM ltsz.: 55.32.

27. BÁRÓ WENCKHEIM LÁSZLÓ

1881

Szamossy Elek (1826–1888)

Olaj, vászon, 125,5 x 92,5 cm

Jelzés nélkül

EFM ltsz.: 55.34.

FORRÁSOK

BML = BÉKÉS MEGYEI LEVÉLTÁR

IV. A. 1. a. = Békés vármegye Nemesi Közgyűlésének jegyzőkönyvei.

IV. A. 1. b. = Békés vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai.

IV. A. 4. a. = Békés vármegye alispánjának jegyzőkönyvei.

IV. A. 4. c. = Békés vármegye alispánjának általános iratai.

IV. B. 253. a. = Békés vármegye Bizottmányának jegyzőkönyvei.

IV. B. 253. b. = Békés vármegye Bizottmányának iratai.

IV. B. 254. a. = Békés vármegye Bizottmányának jegyzőkönyvei.

IV. B. 258. = Békés vármegye alispánjának iratai.

IV. B. 402. a. = Békés vármegye Törvényhatósági Bizottságának közgyűlési jegyzőkönyvei.

IV. B. 402. b. = Békés vármegye Törvényhatósági Bizottságának közgyűlési iratai.

IV. B. 407. a. = Békés vármegye alispánjának elnöki iratai.

IV. B. 407. b. = Békés vármegye alispánjának általános közigazgatási iratai.

V. B. 171. = Gyula város Képviselő-testületének közgyűlési jegyzőkönyvei.

XIII. 9. = A Terényi család iratai.

XXI. 3. a. = Békés vármegye alispánjának közigazgatási iratai.

XXVI. 702. = A Békés Megyei Levéltár iratai.

EFM = ERKEL FERENC MÚZEUM

IRODALOM

BARABÁS 1944

Márkosfalvi Barabás Miklós önéletrajza. Kolozsvár, 1944.

BÁTTASZÉKI 1887

Báttaszéki L. (szerk.): Alföldi képes emlékkönyv. Arad, 1887.

BECSY 1992

Becsy A.: Rejtett kincs „elfekvőben”. Gyulai Hírlap, 1992. 14. sz. 4.

BERKESZI 1910

Berkeszi I.: Temesvári művészek. Temesvár, 1910.

BODOKY 1899

Bodoky Z.: Emlék-beszéd, néh. Terényi Lajos Békésvármegye volt főispánja arcképének leleplezésekor. Gyula, 1899.

CENNERNÉ WILHELMB 1982a

Cennerné Wilhelmb G.: Batthyány Lajos ikonográfiája. Folia Historica, 10. (1982) 21–44.

CENNERNÉ WILHELMB 1982b

Cennerné Wilhelmb G.: Than Mór (1828–1899). Budapest, 1982.

CENNERNÉ WILHELMB 1992

Cennerné Wilhelmb G.: Deák Ferenc ikonográfiája. In: Körmöczi K. (szerk.): „...a mi megmarad, fordítsa jó czélokra”. Deák Ferenc hagyatéka. Budapest, 1992. 294–358.

CZEGLÉDI 1994

Czeglédi I.: Munkácsy Békés megyében. Békéscsaba, 1994.

CZEGLÉDI 1996

Czeglédi I.: Gyula útikalauz. Gyula, 1996.

ERDŐS–KELEMEN–VITEK 2002

Erdős F. – Kelemen K. – Vitek G.: Vármegyeháza a bástya és a várfal helyén. Székesfehérvár, 2002.

FÁBRY 1898

Fábr S.: Széchenyi és Kossuth. Emlékbeszéd. Gyula, 1898.

FÁBRY 1899

Fábr S.: Ferencz József és Erzsébet arcképeinek 1899. évi octóber 16-án történt ünnepélyes leleplezése alkalmával elmondott beszédek. Gyula, 1899.

FÁBRY 1904

Fábr S.: Bajczai Beliczey István jellemrajza. Emlékbeszéd. Gyula, 1904.

GÖNDÖCS 1878

Göndöcs B.: Elnöki megnyitó beszéd. BRMTÉ, IV. (1878) 177–186.

GÖNDÖCS 1880

Göndöcs B.: Báró Wenckheim László emléke. BRMTÉ, VI. (1880) 44–53.

HALMÁGYI 1997

Halmágyi P.: „Régi dicsőségünk...” Történelmi arcképek a hajdani Csanád és Torontál vármegyékből. Szeged, 1997. 5. sz. 16–19.

HALMÁGYI 2002

Halmágyi P.: Csanád és Torontál vármegyék tisztségviselői 1779–1944. Makkó, 2001.

HEMMERT 1997

Hemmert J.: Hídatavás. Avagy pannók a Városháza közgyűlési termében. Szeged, 1997. 12. sz. 39–43.

HÉJJA 2002

Héjja J. E.: Békés vármegye archontológiája (1699) 1715–1950. Gyula, 2002.

KARÁCSONYI 1896

Karácsonyi J.: Békésvármegye története. I. Gyula, 1896.

KESERŰ 1984

Keserű K.: Orlai Petrics Soma (1822–1880). Budapest, 1984.

KONTHA 1985

Kontha S. (szerk.): Magyar Művészet. 1919–1945. I. Budapest, 1985.

LABÁDI 1996

Labádi L.: Megfestett nagyjaink. Történelmi arcképcsarnok. Szentes, 1996.

LANEVSCI 2003

Lanevsci, G.: Personalități Arădene în portretistica anilor 1760–1918. Kiemelkedő aradi személyiségek arcképei 1760–1918 között. Arad, 2003.

LÁNG 1983

Láng M.: Vidovszky Béla festőművész 1883–1973. Békéscsaba, 1983.

LOVAS 1999

Lovas Cs.: Tolna vármegye hivatali arcképcsarnoka a 19. század első felétől 1945-ig. WMMÉ, XXI. (1999) 413–452.

MERÉNYI-METZGER 2000

Merényi-Metzger G.: Békés vármegye főispánjainak arcképcsarnoka. Turul, 2000. 3–4. sz. 110–117.

MERÉNYI-METZGER 2005

Merényi-Metzger G.: A gyulai városháza „új” arcképcsarnoka. Honismeret, 2005. 2. sz. 48–55.

NAGY 2000

Nagy A., D.: Gyula. Vármegyeháza. Békés megye településeinek címerei a díszteremben. Budapest, 2000.

RÓZSA 1991

Rózsa Gy.: Széchenyi-ikonográfia. In: Éri I. (szerk.): Széchenyi és kora. Budapest, 1991. 269–318.

RÓZSA 1998

Rózsa Gy.: Batthyány Lajos ikonográfiája. In: Körmöczi K. (szerk.): Batthyány Lajos gróf első magyar miniszterelnök emlékezete. Budapest, 1998. 207–237.

SCHERER 1938

Scherer F.: Gyula város története. I–II. Gyula, 1938.

SISA 1981

Sisa B.: Békés megye műemlékei. I. Békéscsaba, 1981.

The formal portrait gallery of the County Hall in Gyula

- Gábor Merényi-Metzger -

Resume

The county portrait galleries developed between the 18th and the 20th centuries. The paintings that are part of the collection were usually exhibited in the meeting hall of the County House and usually portrayed the leaders of the county administration, the lord lieutenants, other significant persons playing a national role or members of the reigning family.

It was the same in the case of the County House of Békés County in Gyula. But in the County House of Békés County it weren't only the lord lieutenant's portraits that were hang out, but also portraits of other persons. Portraits of Franz Joseph I. and queen Elisabeth, of governor Miklós Horthy and of the governor's deputy István Horthy, of great statesmen – such as Lajos Batthyány, Ferenc Deák, Lajos Kossuth, István Széchenyi and István Tisza, of other illustrious persons of Békés County – such as László Wenckheim president of the Savings Bank, Pál Jancsovcics and Sándor Daimel deputy lieutenants could be seen as well.

Our investigations pointed out that before 1944 the portrait gallery of Békés County consisted of 27 pieces. Most of them can't be found anymore, because the military command of the Red Army that resided in the building between 1944–1946 sealed the fate of these pieces of art.

Merényi-Metzger Gábor

MTA KSZI

H-1051 Budapest, Nádor u. 18.

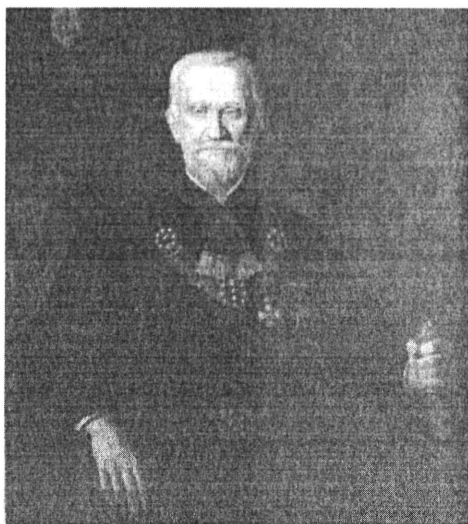
E-mail: merenyi.gabor@ella.hu

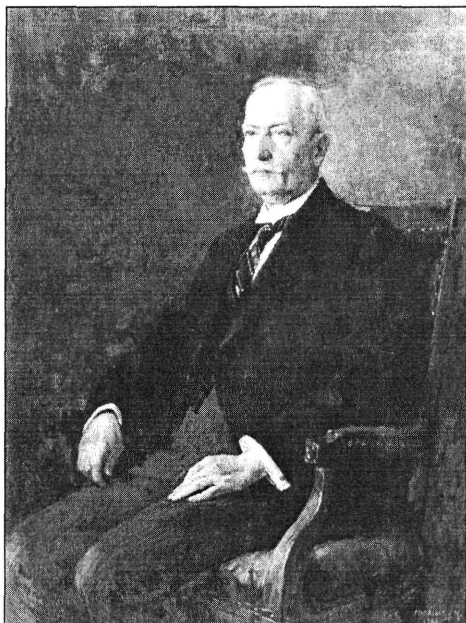
1. kép. Szemplér Mihály: Gróf Batthyány Lajos (Kat. 2.)

2. kép. Peter Krafft:
Báró Bedekovich Ferenc (Kat. 3.)

3. kép. Veres Gusztáv:
Beliczey István (Kat. 4.)

4. kép. Mihálovits Miklós:
Daimel Sándor (Kat. 5.)

5. kép. Id. Vastagh György:
Erzsébet királyné (Kat. 7.)

6. kép. Stettka Gyula:
Terényi Lajos (Kat. 23.)

7. kép. Orlai Petrics Soma:
Tomcsányi József (Kat. 25.)

8. kép. Barabás Miklós:
Báró Wenckheim Béla (Kat. 26.)

9. kép. Szamosy Elek:
Báró Wenckheim László (Kat. 27.)